

הרב איתן שנדורפי

לע"נ
אאמו"ר ר' ישעיה מרדכי ז"ל
שחינכני לאהבת התורה

מדוע לא נזכרו בתורה שבכתב רוב ענייני ראש השנה?

ראש השנה נזכר בתורה בשתי פרשות: "אמר" ו"פינחס".
בפרשת "אמר" (ויקרא כ"ג, כג-כה) נאמר: "ודבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר: בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קדש. כל מלאכת עבודה לא תעשו והקרבתם אשה לה"¹.
בפרשת "פינחס" (במדבר כ"ט, א-ו) נאמר: "ובחדש השביעי באחד לחדש מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו, יום תרועה יהיה לכם. ועשיתם עלה לריח ניחח לה" וגו'.

א. השוואת הנאמר בתורה על ראש השנה לנאמר בה על החגים האחרים

כאשר משווים את הנאמר בתורה על ראש השנה לנאמר בה על שאר החגים, רואים שלכל שאר החגים כתבה התורה הסבר או נימוק שיש לחוג את החג על מנת לזכור מאורע חשוב שאירע בעבר, או נימוק חקלאי, או שני הנימוקים הללו גם יחד, או הסבר למהות היום.

1. פירש רש"י: "זכרון תרועה" – זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכור לכם עקדת יצחק שקרב תחתיו אילי".

"והקרבתם אשה" – המוספין האמורין בחומש הפקודים".
בסמוך פירש רש"י (פסוק לה): "מקרא קדש" – קדשהו... במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפילה".

בחלק מהדפוסים כתוב ברש"י בספר שמות (ל"א, טו) בסוגריים: "שבת שבתון" – לכך כפלו הכתוב לומר שאסור בכל מלאכה אפילו אוכל נפש. וכן יום הכפורים שנאמר בו: "שבת שבתון הוא לכם" (ויקרא כ"ג, לב) אסור בכל מלאכה. אבל יום טוב לא נאמר בו כי אם: "ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון" (שם, לט), אסורים בכל מלאכת עבודה, ומותרים במלאכת אוכל נפש".

נימוק שיש לחוג את החג על מנת לזכור מאורע חשוב שאירע בעבר נאמר בחג המצות: "את חג המצות תשמר, שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב, כי בו יצאת ממצרים" (שמות כ"ג, טו). גם לגבי מצוות הישיבה בסוכה נאמר נימוק מאותו סוג: "בסכת תשב שבעת ימים, כל האזרח בישראל ישבו בסכת. למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" (ויקרא כ"ג, מב-מג).

נימוק חקלאי נאמר בחג השבועות ובחג הסוכות: "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה, וחג האסיף בצאת השנה, באספך את מעשיך מן השדה" (שמות כ"ג, טז).

הסבר למהות היום נאמר ביום הכפורים: "בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשתיכם, וכל מלאכה לא תעשו... כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא ט"ז, כט-ל). "בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא, מקרא קדש יהיה לכם, ועניתם את נפשתיכם, והקרבתם אשה לד'. וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה, כי יום כפורים הוא לכפר עליכם לפני ד' אלקיכם" (ויקרא כ"ג, כז-כח). לעומת זאת בשתי הפרשות של ראש השנה לא נאמר שום הסבר לחג: לא נימוק של מאורע בעבר, לא נימוק חקלאי, ולא הסבר למהות היום.

כבר שאל הרמב"ן: "ולא פירש הכתוב טעם המצוה הזאת: למה התרועה, ולמה נצטרך זכרון לפני ה' ביום זה יותר משאר הימים, ולמה יצווה להיותו מקרא קדש כללי" (ויקרא כ"ג, כד). "ובשאר כל המועדים מפרש טעם המועד כל אחד ואחד במועדו" (דרשת הרמב"ן לר"ה בפתיחה)². וכן שאל והוסיף רבנו בחיי (ויקרא כ"ג, כד): "ולא באר לנו הכתוב... טעם התרועה למה ועל מה, גם לא ביאר שהיום הזה הוא יום הדין". עוד יש לשאול שלכל שאר החגים יש שם: "חג המצות", "חג השבועות", "חג הסוכות", "יום הכפורים". לעומתם לראש השנה אין שם בתורה: לא "ראש השנה", לא "יום הזיכרון" ולא "יום הדין"! גם המילים "יום תרועה" אינן שם החג, אלא הן ציווי: "יום תרועה יהיה לכם"³.

2. "כתבי הרמב"ן מהדורת מוסד הרב קוק, ירושלים תשכ"ג ח"א עמוד רי"ד.

3. יש להעיר שהאברבנאל (ויקרא כ"ג, כד עמוד קלח) כתב ש"יום תרועה" הוא שם היום.

ב. שאלות נוספות על ענייני ראש השנה בתורה

עוד שאל הרמב"ן: "לא נתפרש בתורה התרועה הזאת במה תהיה: אם בשופר, או בחצוצרות" (דרשת הרמב"ן לראש השנה)⁴. יש להוסיף שמהשוואת האמור בפרשת אמר: "זכרון תרועה", לנאמר בפרשת בהעלותך: "והרעתם בחצצרת ונזכרתם" (י', ט), נראה לכאורה שתרועה שבאה לזיכרון נעשית בחצוצרות!

כמו כן יש לשאול שאנו מצויים גם לתקוע ולא רק להריע, ובפרשות ראש השנה לא כתוב שיש לתקוע, ובפרשת בהעלותך מדגישה התורה את ההבדל שבין תקיעה לתרועה: "ובהקהיל את הקהל תתקעו ולא תריעו" (י', ז). "וכי תבאו מלחמה... והרעתם". "וביום שמחתכם... ותקעתם" (י', ט-ז).

עוד עניין חשוב מאוד בראש השנה הוא המלכת ה', והוא אף נקבע בנוסח הברכה האמצעית בכל תפילות העמידה בראש השנה: "מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון", ולא כמו ברגלים, שאומרים רק: "מקדש ישראל והזמנים". וכן כל עשרת ימי תשובה אומרים "המלך הקדוש" [ובימות החול אומרים גם "המלך המשפט"]. נוסף על כך יש ברכה מיוחדת שבה אומרים פסוקי מלכויות בתפילת מוסף בראש השנה, וגם ענין זה לא נזכר במפורש בפסוקים.

מאמר זה יעסוק בחמש שאלות:

1. מנין למדו חז"ל שראש השנה הוא יום הדין?
2. מנין למדו שצריך להריע בשופר ולא בחצוצרות?
3. מנין למדו שצריך גם לתקוע ולא רק להריע?
4. מנין למדו שצריך לומר פסוקי מלכויות וכן פסוקי זכרונות ושופרות?
5. מדוע לא נאמרו כל הדברים הללו במפורש בתורה?

ג. מנין למדו שראש השנה הוא יום הדין?

1. הסבר הגמרא

במשנה בתחילת מסכת ראש השנה נאמר: "באחד בתשרי ראש השנה לשנים". שאלה הגמרא (בדף ח, ע"א): "למאי הלכתא?" וענתה מספר תשובות, והאחרונה שבהן: "לדין, דכתיב: 'מראשית'⁵ השנה ועד אחרית שנה" (דברים י"א, יב) –

4. שם עמוד ר"כ, וכעין זה ברבנו בחיי בויקרא שם.

5. בפסוק בתורה כתוב: "מרשית" בלא א', אבל הגמרא ציטטה כאן עם א'. ועיין ב"יתורה תמימה" שם אות ז' שהמילה "מרשית" כתובה בלא א' לרמזו שבשינוי סדר האותיות ניתן לקרוא: "מתשרי".

מראשית השנה נידון מה יהא בסופה". [פירש רש"י: "שֶׁהַקֶּזֶז"י דן בַּתְּשֵׁרִי אֵת כָּל צֵאֵי הָעוֹלָם כָּל הַקּוֹרוֹת לוֹתֵם עַד תְּשֵׁרִי הַבֵּל"]. "ממאי דתשרי הוא? דכתיב: 'תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו' (תהלים פ"א, ד). איזהו חג שהחדש מתכסה בו? הוי אומר זה ראש השנה. וכתיב: 'כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב' (שם, ה). אם כן הגמרא למדה מהפסוקים בספר תהלים 'תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו, כי חק לישראל הוא, משפט לאלקי יעקב', שהדין הוא בראש השנה.

יש לציין שמאותם פסוקים בספר תהלים שמהם למדה הגמרא שהדין הוא בראש השנה, ניתן ללמוד תשובות גם לשתי שאלות נוספות שנשאלו: מנין שצריך גם לתקוע ולא רק להריע, ומנין שצריך לעשות זאת בשופר ולא בחצוצרה, שכן נאמר שם: "תקעו בחדש שופר" אך בפרק הבא נלמד שהגמרא לא למדה דינים אלו מהפסוקים הללו, וכנראה שהגמרא העדיפה ללמוד זאת מפסוקים בתורה, ועוד שהגמרא רצתה ללמוד גם את מספר התקיעות וסדרם, ודברים אלו אינם כתובים בפסוקים בתהלים.

2. הסברי הרמב"ן

הרמב"ן בפירושו לתורה (ויקרא כג, כד) כתב שראש השנה כיום הדין רמוז בתורה: "מפני שהוא בחדשו של יום הכפורים, בראש החדש, נראה⁶ שבו יהיה דין לפניו יתברך, כי בס ידין עמים, בראש השנה ישב לכסא שופט צדק, ואחרי כן בעשרת הימים ישא לפשע עבדיו".

בדרשתו לראש השנה כתב הרמב"ן רמוז נוסף: "כי ה'זכרון' יאמרו אותו הכתובים על הדין בנשפטים, כמו: 'כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו' (יחזקאל י"ח, כב). 'כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה' (שם, כד)... כולם על שעת הדין... והנה נתנה לנו התורה הענין הזה ברמוז, והיה נודע בישראל מפי הנביאים ואבות קדושים עד משה רבנו, ועדיין הוא בידינו קבלה ומפורסם בתלמוד"⁷.

3. הסבר הנצי"ב

כתב הנצי"ב ב"העמק דבר" (ויקרא כ"ג, כד): "בפרשת בהעלותך כתיב: 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם בחצצרת' (במדבר י', י). 'וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצצרת' (שם, ט). והקבלה ידועה שאין תקיעה בלי תרועה, ואין תרועה בלי תקיעה לפנייה ולאחריה. אלא המקרא מרמז עיקר תכלית המצוה. **דביום שמחה התכלית היא התקיעה**

6. בדרשתו לראש השנה (שם) כתב הרמב"ן במקום מלה זו: "ירמוז".
7. שם עמוד ר"כ, וכעין זה כתב גם רבנו בחיי בפירושו לתורה שם.

שהיא לשמחה, והתרועה באה לצירוף, ובאה להזכיר ולהתעורר ולשמור עצמו שלא יהא אחרית שמחה תוגה⁸, מה שאין כן ביום רעה של מלחמה וכדומה, עיקרו התרועה, והתקיעה באה עמה לצרוף שלא יתייאש מן התקווה והגאולה. ומעתה דכתיב בראש השנה 'יום תרועה' למדנו דראוי להתעורר בו התעוררות תרועה, שהוא יום הדין. ולא תרועה בלבד, אלא זכרון תרועה, שיהא נזכר שהוא יום תרועה ולא לחינם הוא זה".

ד. מניין למדו שהתרועה היא בשופר?

1. הסבר הגמרא

בגמרא במסכת ראש השנה (לג, ע"ב) נאמר: "תנו רבנן: מנין שבשופר? תלמוד לומר: 'והעברת שופר תרועה' (ויקרא כ"ה, ט לגבי יום הכפורים של יובל). אין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר: 'בחדש השביעי' (שם), שאין תלמוד לומר 'בחדש השביעי' [רש"י]: "דכא כתב לן נכמה מקומות דיום הכפורים בחדש השביעי כולו, וככא 'יום הכפורים' כתיב", ומה תלמוד לומר 'בחדש השביעי'? שיהיו כל תרועות של חדש שביעי זה כזה".

2. הסבר הרמב"ן

הסבר אחר על פי הפשט לכך שצריך להריע דווקא בשופר ולא בחצוצרה כתב הרמב"ן (ויקרא כ"ג, כד): "אבל זכרון תרועה, כמו יום תרועה יהיה לכם' (במדבר כ"ט, א), יאמר שנריע ביום הזה ויהיה לנו לזכרון לפני השם, כמו שנאמר להלן (שם י', י): 'ותקעתם בחצוצרות והיו לכם לזכרון לפני אלקיכם'. ובעבור שאמר שם: 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם', וכאן צוה בתרועה סתם, במועד הזה בלבד, ואחרי כן אמר (בפסוק כה): 'והקרבתם אשה, הנה התרועה הזאת אינה התרועה ההיא, שהיא בחצוצרות על הקרבן, וזאת אינה על הקרבן, אבל היא חובה בכל ישראל, והיא בשופר, כי לא צוה עדיין לעשות חצוצרות, וסתם כל תרועה בשופר היא, כמו שנאמר (להלן כ"ה, ט): 'והעברת שופר תרועה'" [והוסיף שם עוד הסברים על דרך הקבלה].

לפי הרמב"ן למדנו שהתרועה בשופר לא מלימוד של גזירה שווה או היקש⁹,

8. עיין שם בנצי"ב שהוסיף כאן: "כדאיתא בשלהי קדושין (פא, ע"א): 'סקבא דשתא ריגלא'". ופירש רש"י: 'ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל, שיש קבוצת אנשים ונשים לשמוע דרשה ונותנים ונושאים זה עם זה".

9. עיין שם בגמרא (לד, ע"א) שדנה האם הלימוד הוא מגזירה שווה או מהיקש.

אלא בגלל שיש כאן ציווי לכל ישראל להריע באחד לחודש השביעי, בנוסף לציווי לתקוע בחצוצרות בהקרבת המוספים במועדים ועדיין לא נצטוונו על התצוצרות, וסתם תרועה בשופר.

ה. מנין למדו שצריך גם לתקוע ולא רק להריע?

בהמשך הגמרא שם (ראש השנה לג, ע"ב) נאמר: "ומנין שפשוטה לפניו? תלמוד לומר: 'והעברת שופר תרועה' (ויקרא כ"ה, ט) [רש"י: 'זכעצרת - פשוטה משמע, כעצרת קול אחד']".
ומנין שפשוטה לאחריה? תלמוד לומר: 'תעבירו שופר' (שם) [רש"י: "כרי העצרה תחילה וסוף, ותרועה כתיבא צינתיים"].
ואין לי אלא ביובל, בראש השנה מנין? תלמוד לומר: 'בחדש השביעי' (שם), שאין תלמוד לומר 'בחדש השביעי', ומה תלמוד לומר 'בחדש השביעי'? שיהו כל תרועות החדש השביעי זה כזה".

ו. מנין למדו את מספר התקיעות?

בהמשך הגמרא שם (ראש השנה לד, ע"א) נאמר: "ומנין לשלש של שלש שלש [רש"י: "מנין דהנך פשוטה לפניו ולאחריה ותרועה צלמלע עבדין תלתא זימני: למלכויות חדא ולזכרונות חדא ולשופרות חדא"]? תלמוד לומר: 'והעברת שופר תרועה' (שם), 'שבתון זכרון תרועה' (שם כ"ג, כד), 'יום תרועה יהיה לכם' (במדבר כ"ט, א) [רש"י: "תלמוד לומר 'תרועה' תלתא זימני, לכל אחת פשוטה לפניו ולאחריה"]".

ומנין ליתן את של זה בזה ושל זה בזה [רש"י: "לפי שלש תרועות הללו לא נאמרו במקום אחד, שהשנים נאמרו בראש השנה והאחת ציובל, מנין ליתן האמורות בראש השנה ציובל, וליתן האמורה ציובל בראש השנה שיבו כאן וכאן שלש"]? תלמוד לומר 'שביעי' 'שביעי' לגזירה שוה [רש"י: "נאמר בראש השנה: 'בחדש השביעי', ונאמר ציובל: 'זכעצרת שופר תרועה בחדש השביעי']". הא כיצד? שלש שהן תשע¹⁰.

10. ועיין שם בגמרא לגבי צורת הלימוד האם היא בהיקש או בגזירה שוה, וכן יש שם בגמרא לימוד נוסף לתקיעה לפניו ותקיעה לאחריה מהתקיעה בחצוצרות בפרשת בעלותך.

ז. מנין למדו שאומרים מלכויות זכרונות ושופרות?

בגמרא במסכת ראש השנה (דף לב, ע"א) נאמר: "מנין שאומרים מלכויות? תניא רבי אומר: 'אני ה' אלהיכם' ויחדש השביעי" (ויקרא כ"ג, כב-כד)¹¹ - זו מלכות. רבי יוסי בר יהודה אומר: אינו צריך. הרי הוא אומר: 'זהו לכם לזכרון לפני אלהיכם' (במדבר י', י), שאין תלמוד לומר 'אני ה' אלהיכם' (שם), ומה תלמוד לומר 'אני ה' אלהיכם? זה בנה אב לכל מקום שנאמר בו זכרונות יהיו מלכויות עמה".

לגבי אמירת זכרונות ושופרות אמרה הגמרא שם: "זכרון - אלו זכרונות. תרועה - אלו שופרות"¹².

ח. מדוע לא נאמר במפורש בתורה שראש השנה הוא יום הדין?

1. הסבר רבינו בחיי והאברבנאל

כתב רבינו בחיי בפרשת אמר (כ"ג, כד): "ומה שבאה פרשה זו שתומה יותר משאר פרשיות המועדים, הענין הוא מה שידוע בעניני תורתנו הקדושה אותם שהן מפינות הדת ומעקריה, כי כל מה שהענין יותר נעלם ויותר פנימי הוא יותר סתום, ובא הלשון בו בדרך קצרה ובמלות מועטות"¹³.

11. רש"י: "אני ה' אלהיכם" - דילעני ולגר תעזוב אותם (ויקרא כ"ג, כב), וסמך ליה: 'יחדש השביעי וזכרון תרועה' (שם, כד). "אני ה' אלהיכם" - הוא לשון 'אני אדון לכם'.

12. ועיין ברש"י ויקרא כ"ג, כד שכתב רק: "זכרון תרועה" - זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכור לכם עקדת יצחק, שקרב תחתיו איל". וכתב עליו הרמב"ן: "והיה צריך הרב להביא גם פסוקי המלכויות מן המדרש, שלא יתכן שיזכיר הכתוב פסוקי הזכרונות והשופרות ולא יזכיר המלכויות. וכבר דרשו אותם מפסוק 'זהו לכם לזכרון לפני אלהיכם' (במדבר י', י), שאין תלמוד לומר 'אני ה' אלהיכם' (שם), ומה תלמוד לומר 'אני ה' אלהיכם? אלא זה בנין אב לכל מקום שאתה אומר זכרונות אתה סומך להם את המלכויות, כדאיתא בתורת כהנים (פרשה יא, ב) ובמסכת ראש השנה (לב, ע"א). אבל כל זה אסמכתא מדבריהם, ומפורש אמרו: 'הולכין למקום שתוקעין ואין הולכין למקום שמברכים. פשיטא! הא דאוריתא והא דרבנן! לא צריכא אף על גב דהא ודאי והא ספק". ועיין שם ברא"ש וב"גור אריה" וב"באר בשדה".

13. עיין שם ברבנו בחיי שהוסיף: "יכענין המצוה שבתפילין שהזכיר בו הכתוב: 'והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך' (שמות י"ג, טז), ולולא הקבלה לא היינו עומדין על עיקר מצוה זו מה היא, גם לא מנין הפרשיות כמה הן, גם לא היינו משיגים ממשמעות הכתובים המקומות שבגוף המיוחדים להם שבהם ראוי להניחן. וכן מצות ציצית שאמרו רז"ל שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה, לא היינו יודעים משפטה בשמונה חוטין וחמשה קשרים לולא קבלת רז"ל, כי לשון הכתובים בזה סתום מאד. גם בכאן באחד לחדש שהוא תחילת חשבון העשרה הנשלם ביום הכפורים יש בו מן הסוד וההעלמה שראוי הכתוב לסתום ולחתום בדרך שאר עניני התורה הסתומים, וסתימתן כפי רוב העלמתן.

כעין זה כתב גם האברבנאל (שם): "והנה לא ביארה התורה שיהיה יום תרועה יום הדין לפי שהתורה ניתנה לכל העם, והמדע הזה מהדין הכולל בראש השנה על כל ענייני השנה אינו מדע ראוי לכל העם, כי הוא סוד ד' ליראיו".

יש לציין שהסבר זה מתייחס רק לכך שהתורה לא כתבה שראש השנה הוא יום הדין, אך הוא אינו מתייחס לכך שהתורה לא כתבה שהתרועה נעשית בשופר ושצריך גם לתקוע ולא רק להריע וכן שצריך גם לומר פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות.

2. הסבר ה"כלי יקר"

ה"כלי יקר" כתב (שם פסוק טז בסופו): "וזה הטעם... העלם יום דין של ראש השנה, כדי שלא ילך אדם בשרירות לבו ויסגל עונות כל ימות השנה ויחשוב לתקן מעשיו בהיותו קרוב ליום ה' אשר בו ישב על כסא דין, אלא ידמה בנפשו כאלו בכל יום ויום ה' יושב על כסאו למשפט ומתבקר פנקסו, ועל ידי זה יהיה כל יום ויום בתשובה"¹⁴, וכן איכא למאן דאמר אדם נידון בכל יום (ר"ה טז ע"א), שנאמר (איוב ז', יח): "ותפקדנו לבקרים, לרגעים תבחננו". ובחיבורי הנזכר ("עוללות אפרים") הארכתי"¹⁵.

יש לציין שהסבר ה"כלי יקר", כמו הסברי רבנו בחיי והאברבנאל, מתייחס רק לכך שהתורה לא כתבה שראש השנה הוא יום הדין, אך הוא אינו מתייחס לכך שהתורה לא כתבה שהתרועה נעשית בשופר ושצריך גם לתקוע ולא רק להריע, וכן שצריך גם לומר פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות. בחיבורו "עוללות אפרים"¹⁶ התייחס ה"כלי יקר" גם להעלם השופר וכתב:

וזהו העניין שאין זכרון עולם הנשמות מפורש בתורה אלא ברמזים, וסתימתו לרוב העלמתו, כי התורה להמון ישראל ניתנה, לא ליחידים שבהם בלבד, וענין העולם ההוא אין כל היחידים משיגין אותו איך הוא, אף כי ההמון העם, כי כשם שאין הדג המתגדל במים יודע ומשיג יסוד האש לפי שהוא הפכו, כן העולם ההוא השכלי בהפך מן העולם הזה הגשמי, ואין בעל החומר יכול להשיגו בעוד שהוא בחומר, ועל כן הוצרכה התורה לבאר היעודים הגופניים המושגים להמון לחוש העין, ומתוך אותן יעודים שהם הכנות מה שיצטרך האדם, יבא האדם אל התכלית ההוא שהוא עיקר הכוונה".

יש להעיר שדבריו לגבי עולם הבא מובנים, אך הדמיון לציצית ולתפלין אינו מובן מדוע התורה הסתירה אותם יותר מאשר את יום הכפורים, והרי ביום הכפורים נחתם הדין.

14. עיין שבת קנג, ע"א: "יתגן התם: ר' אליעזר אומר: 'שוב יום אחד לפני מיתתך'. שאלו תלמידיו את ר' אליעזר: 'וכי אדם יודע איזה יום ימות?' אמר להן: 'יכול שכן, ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה'".

15. כעין דברי ה"כלי יקר" כתב גם ה"יפה עינים" המובא בסמוך, בפירושו השני.

16. חלק שני עמוד לג (כרך א עמוד רסה במהדורת ירושלים תשנ"ט) ועיין שם (עמודים רסג-רסה) שהאריך והביא עוד דעות על הסתרת ענין הדין בתורה והסתייג מהם.

"וטעם העלם התרועה (שהיא בשופר) הוא כדי שיריעו גם בפה בתפילה ותחנונים. לכך נאמר סמוך לפסוק זה (של 'תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו'): 'בצרה קראת ואחלצך' (תהלים פ"א, ח)".

3. הסבר ה"יפה עינים" וה"יערות דבש"

הסבר אחר כתב ה"יפה עינים" בדרשתו לפרשת האזינו¹⁷: "מה שלא נגלה הדבר הזה בתורה בפירושו, כי לא מצינו רק יום תרועה יהיה לכם, וגם כן לא נתפרש היות זמן זה מיוחד לתשובה, הוא... שכמו שסודות התורה שבעל פה לא נכתבו **כדי שלא יודעו לאומות העולם**... מזה הטעם לא נגלה גם כן זה. כי רצה האלקים כי הסוד הזה לא יודע רק לבני ישראל עם קרובו בעלי סודו. וזהו אומר: 'אשרי העם יודעי תרועה' כי הם לבדם יודעים סודה"¹⁸.

גם ה"יערות דבש" (בדרוש החמישי) כתב שהתורה העלימה את ענייני ראש השנה לטובתם של ישראל, וביאר יותר: "יש להבין: למה נעלם בתורה טעם ראש השנה, ונאמר סתם: 'יום תרועה יהיה לכם', ולא נאמר בו טעם כי ישב אלקים למשפט, כאשר נאמר טעם ביום כפור ויתר החגים? אבל זהו לטובת ישראל. כי ידוע מה שאמרו [בפרקי דר' אליעזר פ"י] הטעם דלמה ברח יונה וביקש לכבוש נבואתו לנינוה, משום דאמר: 'גויים נוחי תשובה הם, יעוררו חימה על ישראל דהם מקשים ערפם לשוב, ולכך היה מוסר נפשו למות בשביל ישראל. וכן הדבר אילו הגויים היו יודעים ומרגישים כמונו שראש השנה יום הדין ופקודה לכל השנה, היו חוזרים בתשובה למאד, והיה נפלא מעשיהם בכל ענינם, ועל ידי כך היה לישראל קטרוג מהשטן, והיה חימה על ישראל. ולכך העלים ה' מהם יום הדין, כדי שלא יחייבו לישראל. ולכך אילו היה כתוב בתורה, 'היה הדבר נתודע להם, כי רוב האומות מאמינות בתורה שבכתב, ומודים כי היא מד', ולכך העלים ה' ומסרו בתורה שבעל פה כי הוא יום דין, וזה האומות פוקרים בו, כנודע, וזה לטובתינו. ולכך אמר דוד: 'מגיד דבריו ליעקב, חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום' - שהעלים מאתם יום המוגבל לחוק ומשפט, ולכך 'הללויה', כי עלינו לשבח לד' בזה, כי הגדיל חסדו אתנו מאד בזה".

יש לציין שגם הסבר זה התייחס רק לכך שהתורה לא כתבה שראש השנה הוא יום הדין, אך הוא לא התייחס לכך שהתורה לא כתבה שהתרועה נעשית בשופר ושצריך גם לתקוע ולא רק להריע וכן שצריך גם לומר פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות. אבל נראה להסביר על פי דרכם שלכן גם לא כתבה התורה

17. "יפה עינים" רב שמואל יפה אשכנזי, בעל "יפה תואר" על המדרש רבה ו"יפה מראה" על הירושלמי (ויניציאה שצ"א דף קעו, ע"ב עמודה שנייה).

18. ועיין שם שכתב טעם נוסף שדומה לדברי ה"כלי יקר" המובאים לעיל.

שהתרועה נעשית בשופר דווקא, ושצריך גם לתקוע ולא רק להריע, וכן שצריך לומר גם פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות, כדי שאף אם ידעו אומות העולם שראש השנה הוא יום הדין, אף על פי כן לא ידעו כיצד לזכות בדין, כיוון שלא ידעו שצריך גם לתקוע ולא רק להריע, וכן לא ידעו שהתרועה והתקיעה צריכות להיעשות בשופר ולא בחצוצרות, וכן לא ידעו שצריך גם לומר פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות, ורק לישראל, אהוביו של מקום, גילה הקב"ה דברים אלו בתורה שבעל פה!

נמצאנו למדים שמאחורי ה' את עמו ישראל הסתיר ה' את ענייני ראש השנה - הדין, השופר, מספר התקיעות וסדרם, ואמירת פסוקי מלכויות זכרונות ושופרות - ולא כתבם בפירוש בתורה, כדי שאומות העולם לא ידעו כיצד להתרצות בדין, ומתוך כך לא יתעורר קטרוג על ישראל אם הגויים יחזרו בתשובה, וכדי שרק לעם ישראל יהיה קל לזכות בדין.